

De vrijheid van de lezer

Redactioneel, februari 2006

In het Britse tijdschrift 'Literary Review' vroeg A.C. Grayling zich vorig jaar af, of het wel ethisch is om boeken te recenseren die je niet goed vindt. Als je dan ongezouten je mening zegt, kan dat een boek zijn toekomst kosten, of, mocht het zo'n vaart niet lopen, dan heb je de schrijver waarschijnlijk toch op het hart getrapt. En waarom zou je zoiets willen doen? Omdat het een beroerd boek is, en dan moet je dat toch kunnen zeggen. Of omdat het jou persoonlijk niet aanspreekt, maar dat ligt al moeilijker. Of omdat je een slechte dag hebt en er geen goed woord vanaf kan; dat is niet erg professioneel, maar helaas wel al te menselijk.

Ik heb de indruk dat een discussie over deze kwestie dezer dagen in Vlaanderen en Nederland nog aan weinigen is besteed. Het boekbedrijf leeft in de heerlijke overtuiging dat boeken moeten, dat lezen een feest is. Uitgevers en leesbevorderaars vinden elkaar in een gezamenlijk streven om iedereen aan het lezen te krijgen en wel zo veel mogelijk. Een aannemelijk standpunt, vooral voor de uitgevers. Dat ze bij voorkeur publiceren wat zoveel mogelijk mensen willen kopen, is volgens de wetten van de economie de logica zelve. Je kan dat betreuren, want uitgevers die risico's nemen en de kwaliteit en de eigenheid van hun fonds laten primeren op de verkoop, zijn uiterst zeldzaam geworden. Dat de meeste leesbevorderingsorganisaties blijkbaar ook willen aanbevelen wat zoveel mogelijk mensen lekker vinden, is echter een optie die niet samenhangt met hun overlevingskansen, en waar wel een en ander over te zeggen valt.

Want waar past de literaire kritiek in dit plaatje? In de literaire tijdschriften, die alleen in leven blijven dankzij de subsidies van het Vlaams Fonds van de Letteren, maar voorts zogoed als nergens. In *De Leeswolf* van deze maand betreurt Geert Sels, theaterrecensent bij 'De Standaard', dat de ruimte voor recensies in de kranten zo sterk gereduceerd wordt. Hij is lang niet de enige. En wat meer

is, een stevige analyse is niet meer gewild, beschouwende stukken hoeven niet langer: Geert Sels: "Extra achtergrond is het eerste wat op de eindredactie voor de bijl gaat. De functie van *consumer guide*, die ik steeds een bijkomstig aspect van recenseren heb gevonden, is tegenwoordig de belangrijkste reden om nog recensies te plaatsen." Dus pleegt men cultuurjournalistiek met vooral beschrijvende verslaggeving. Men maakt bijlagen waarin bij voorkeur boeken gerecenseerd worden die toch al in de markt liggen, en zo speelt elke krantenredactie altijd ongeveer hetzelfde spelletje namen noemen. Men pakt uit met fraaie, voorspelbare overzichten, met selecties voor sinterklaas, kerst en valentijn. Handig! De lezer weet nu wat hij moet kopen. Laat daarnaast een schrijver zichzelf profileren in een interview, druk er een voorpublicatie uit zijn nieuwste boek bij af en de bijlage vult zich met promotiemateriaal voor het boekbedrijf. Goed voor de schrijver, goed voor de uitgever. De leesbevorderaar is ook niet ontevreden want dit spreekt vele lezers aan. Er lijkt een grote consensus te bestaan.

Het is nochtans beter wanneer er geen consensus is. Bij consensus slaapt de boekenmarkt in, alle marketingdrukte ten spijt. En ik geloof ook dat de lezer beter af is met wat meer confrontatie. Botsende meningen helpen je vooruit in je lectuur, je kan je eigen oordeel toetsen aan dat van anderen en het er mogelijk gloeiend mee oneens zijn. Een goede recensie zal je niets voorschrijven, maar je prikkelen om je mening te vormen, te verdedigen, te nuanceren, om ze eventueel op basis van stevige argumenten overboord te gooien en aan een nieuwe lectuur te beginnen. Dat doet een boek leven! Maar het zijn de argumenten waar geen plaats meer voor

is op het boekenfeest.

De praktijk brengt mee dat het voor veel boeken moet blijven bij beknopt geformuleerde meningen. Geen enkele redactie ontsnapt daaraan, ook *De Leeswelp* en *De Leeswolf* bieden een groot deel van hun materiaal op die manier aan. Maar dat belet ons niet om ook in elk nummer een aantal stevig uitgespitte boeken te presenteren, of om het oeuvre van een schrijver of illustrator in een bredere literaire context te beschouwen, om de tendensen op de boekenmarkt op te volgen en te evalueren. En we nemen wars van de hypes ook beloftevolle auteurs onder de loep die het nog niet gemaakt hebben, of die in weerwil van de kwaliteit van hun werk minder goed in de markt liggen. Zoveel mogelijk lezers bereiken is een behartenswaardig doel en natuurlijk is dat ook een van onze ambities. De vraag is alleen hoe je dat doet. Ga je je publiek welwillend tegemoet en stel je ze snel tevreden, of neem je een wat weerbarstiger initiatief en bied je de mogelijkheid aan om te lezen vanuit een breder perspectief? Want als je dat doet, dan bied je ook het potentieel aan om tot een lectuur te komen die boeiender en beklijvender zal zijn dan voorheen. De lezers die hierop ingaan, zijn mogelijk minder talrijk, maar ze rusten zich beter uit voor een persoonlijke, kritische lectuurkeuze.

En om te eindigen met de gedachte waarmee we vertrokken waren: moeten we ook boeken recenseren die we niet goed vinden? Natuurlijk, want waarom zou iedereen het erover eens moeten zijn wat goed is en wat niet? En we moeten vooral beargumenteren waarom een boek ons niet bevalt. Of dat oordeel toe te schrijven is aan pover werk van de schrijver of aan het slechte humeur van de recensent, zal dan wel blijken. En de lezer kan in alle vrijheid kiezen.

Jen de Groeve
Hoofdredacteur

Illustratie: Ann Kestens